

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ทางด้านการศึกษา การแพทย์ และสาธารณสุข ตลอดจนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เด็กและเยาวชนในประเทศดังกล่าว มักจะได้รับการส่งเสริมการแสดงออกทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างกว้างขวาง¹ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลมากน้อยต่างกันไป ซึ่งจะช่วยให้บุคคลทำสิ่งต่างๆ ได้ประสบผลสำเร็จ แปลกใหม่และดีกว่าเดิม ในขณะที่ประเทศของเรากำลังพัฒนา ถ้าเรามีบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ก็จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศมากขึ้น² ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์มักชอบคิดประดิษฐ์ ปรับปรุง ของเก่าให้ดีขึ้น หรือกระทำผลงานใหม่ๆ แปลกๆ ออกมา มีความสามารถที่จะหยั่งรู้ ใคร่เรียน และมี ปรักิรียาคอบสนองต่อสิ่งที่พบเห็น อย่างมีเหตุมีผลหรือสมเหตุสมผล นอกจากนั้นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะรู้สึกแก้ปัญหา ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อย่างมีวิจารณ์ญาณ กล่าวคือ เมื่อพบปัญหาหรือคำถามใดๆ ก็มักหาทางแก้หรือหาคำตอบหลายๆแบบ บางแบบก็เป็นวิธีแปลกๆที่ไม่ซ้ำแบบใคร ต่างกับคนที่มีความคิดสร้างสรรค์น้อย ซึ่งหาทางแก้หรือหาคำตอบที่ถูกเพียงแบบเดียว³

นักวิชาการหลายท่าน ได้ศึกษาค้นพบว่า ความคิดสร้างสรรค์มีอิทธิพลต่อการได้รับการถ่ายทอดมาจากพันธุกรรม แต่เป็นความสามารถที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน เป็นสิ่งที่สอนกันได้ ไม่ว่าจะตั้งใจ

¹ เลิศ อานันท์นะ, "ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก", วารสารเพื่อเด็ก (มกราคม - เมษายน 2526) : 26.

² ยาวพา เศรษฐ์, "การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์", ประชาศึกษา (มกราคม 2523) : 18.

³ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, "การสอนวรรณคดีไทยกับความคิดสร้างสรรค์", วิทยาสาร วิทยาสาร (มีนาคม 2518) : 12.

หรือไม่ตั้งใจก็ตาม¹ กิจกรรมแต่ละอย่างที่เราให้เด็กเรียนทำนั้น ได้ทิ้งร่องรอยเกี่ยวกับความคิด และจินตนาการบางอย่างไว้ในหัวสมองเด็กไม่มากนัก² สถานการณ์ที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มี 4 ประการ คือ

1. การยอมรับสิ่งต่าง ๆ จากพ่อแม่ ครู ผู้ใหญ่ จากหนังสือ และอื่น ๆ การยอมรับ เป็นการพัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้ที่มีใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น มีความมั่นใจ และเชื่อมั่นในตนเอง
2. การทิ้งช่วงเวลาให้เด็กเกิดความคิดทบทวนความคิด เด็กจะพยายามคิดถึงสิ่งต่าง ๆ ประคิดปะทอกันเป็นเรื่องราวในสิ่งที่เด็กเคยรู้ เคยได้ยิน เคยได้เห็น
3. มีอิสระในการแสดงออก
4. ไม่มีการประเมินผล หรือตัดสิน หรือมีบังคับจากภายนอก อาจจะแสดงผลงานโดยการจัดนิทรรศการ หรืออาจจะให้โอกาสเด็กได้อธิบายประกอบผลงาน³

ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ผู้ปกครอง การอบรมสั่งสอนของครู การให้ความรัก การรู้จักเด็กเข้าใจเด็กเป็นอย่างดี การยอมรับวิทยาการใหม่ๆ และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความสำเร็จ ในการสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่บุตรหลาน และเยาวชนของชาติ⁴

ลักษณะการจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมา เป็นแบบ Negativism คือมีสัมพันธภาพ ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ต้องเชื่อฟังผู้อาวุโสตลอดกาล จึงเป็นไปในแบบอิตาเลียนโดย ตั้งแค่วัยเด็ก -

¹ Raymond F. Gale, Developmental Behavior : A Humanistic Approach (New York : The Macmillan Company, 1960) p. 430.

² นาคยา ภัทรแสงไทย, "การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์", คุรุปริทัศน์ (สิงหาคม 2523) : 43.

³ เคือนเพ็ญ ศังชะฤกษ์, "การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก", พัฒนาชุมชน (กันยายน 2519) : 36 - 37.

⁴ อารี รังสินันท์, "บทบาทของพ่อแม่และครูที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก", คุรุปริทัศน์ (พฤศจิกายน 2520) : 52.

จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ เด็กนักเรียนจะมีความยำเกรงครู เชื่อถือครูเป็นใหญ่ ไม่กล้าโต้แย้ง กลัวจะถูกประณามว่าศิษย์นอกครู ด้วยเหตุนี้เด็กไทยจะไม่เป็นตัวของตัวเอง จึงไม่มีความคิดสร้างสรรค์ แต่ประการใด¹ นอกจากนี้ บรรจง ชูสกุลชาติ² ยังได้ให้ข้อคิดอีกว่า การศึกษาของไทยในแนวความคิดที่ผ่านมามีหนึ่งศตวรรษ เป็นความคิดที่เขวและเพี้ยน เมื่อเกิดปัญหาและวิกฤตการณ์ในด้านต่าง ๆ ขึ้นมา เราจึงหาผู้ร่วมมือแก้ปัญหา ไม่ได้ หากคนคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่ค่อยได้

ปัจจุบัน ประเทศไทยให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นอย่างมาก ดังที่ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้กล่าวถึงการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนี้

1. วิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มทักษะ มีข้อความว่า "5. เพื่อให้เคยชินต่อการแก้ปัญหา และเป็นแนวทางอันจะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. กลุ่มส่งเสริมลักษณะนิสัย มีข้อความว่า "5. เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความปรารถนาและรสนิยมที่ดี "
3. กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ มีข้อความว่า "4. ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน และชื่นชมในผลงานที่ทำ"³

ขณะนี้ มีโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทยหลายโรงเรียน ได้มีโครงการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสนองความต้องการของหลักสูตร ในเรื่องเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่โรงเรียนที่จัดในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. โรงเรียนชุมชน เป็นโรงเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับชีวิตจริงในชุมชน โดยให้บริการทางการศึกษาแก่คนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางใน

¹ กองเทพ เกรือพนิชกุล, "การศึกษาเพื่อความอยู่รอดของชาติไทย, ประชาศึกษา (ตุลาคม 2520) : 16 - 19.

² บรรจง ชูสกุลชาติ, "การศึกษาเพื่อเสกสร้างสังคมไทย," วิทยาจารย์ (เมษายน - มิถุนายน 2524) : 29.

³ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประโยคประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2520) หน้า 62 - 381.

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของชุมชน นำแหล่งวิทยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน¹ ปัจจุบัน (พ.ศ.2525) มีโรงเรียนชุมชนในประเทศไทยจำนวน 1,392 โรงเรียน² ซึ่งดำเนินการอยู่ในทุกจังหวัด ยกเว้นในกรุงเทพมหานคร

2. โรงเรียนในโครงการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นโรงเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน โดยใช้วิธีการประชาธิปไตยเข้าสอนแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอน³ ปัจจุบันกำลังดำเนินการอยู่ในทุกโรงเรียนของจังหวัดเพชรบุรี

3. โรงเรียนในโครงการ อาร์ โอ ที เป็นโรงเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อลดเวลาการสอนของครู ครูสอนนักเรียนโดยตรงน้อยลง นักเรียนเรียนด้วยตนเองมากขึ้น จากสื่อการเรียนการสอน โดยผลการเรียนของนักเรียนไม่ต่ำกว่าเดิม ทำให้ครูนำเวลาที่เหลือจากการสอนมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ปัจจุบันในประเทศไทยมีโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ อาร์ โอ ที จำนวน 335 โรงเรียน ซึ่งดำเนินการอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ 11 จังหวัด คือ ลพบุรี สระบุรี อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี ชัยภูมิ ศรีสะเกษ ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ และปัตตานี

4. โรงเรียนแบบธรรมคา เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรไทยมีได้เน้นด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

เนื่องจากโรงเรียนแต่ละรูปแบบ เน้นจัดการเรียนการสอน กันไปคนละด้าน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่า โรงเรียนในรูปแบบไหนจัดการเรียนการสอนแล้วสนองความต้องการของหลักสูตรในด้านความคิดสร้างสรรค์ได้มากน้อยเพียงใด จะได้นำเอารูปแบบที่ดีไปใช้ในการ

¹ บันลือ พลฤกษ์วัน, การประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2522) หน้า 169.

² สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, "รายชื่อโรงเรียนชุมชน", (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2525), (อัครสาเนา).

³ หน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัดเพชรบุรี, "มุมมองจากอดีต หนทางที่จะก้าวต่อไป", (เพชรบุรี: หน่วยศึกษานิเทศก์, 2523), (อัครสาเนา).

ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นตัวอย่างประชากร เพราะนักเรียนในชั้นนี้เป็นรุ่นแรกที่เรียนตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนอยู่ในโรงเรียน
ชุมชน โรงเรียนในโครงการพัฒนาประชาธิปไตย โรงเรียนในโครงการ อาร์ท ไอ ที และโรงเรียน
แบบธรรมชาติ

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนชุมชน โรงเรียนในโครงการพัฒนา-
ประชาธิปไตย โรงเรียนในโครงการ อาร์ท ไอ ที และโรงเรียนแบบธรรมชาติ มีความคิดสร้างสรรค์
ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2525 ที่เรียน
อยู่ในโรงเรียนชุมชน โรงเรียนในโครงการพัฒนาประชาธิปไตย โรงเรียนในโครงการ อาร์ท ไอ ที
และโรงเรียนแบบธรรมชาติ จำนวนรูปแบบละ 150 คน โรงเรียนในแต่ละรูปแบบอยู่ในเขตภาคกลาง
ประกอบด้วยเขตการศึกษา 1, 5, 6, 12 และเขตการศึกษารุงเทพมหานคร
2. ความคิดสร้างสรรค์ ใช้วัดโดยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ที่ปรับมาจากแบบทดสอบ
ความคิดสร้างสรรค์ของ ทอร์แรนซ์ และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ วอลเลซและโคแกน
3. ในการศึกษา ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างสติปัญญา เพศ อายุ วุฒิภาวะ
สภาพแวดล้อมทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจของตัวอย่างประชากร

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ถือว่าเป็นตัวแทนของนักเรียนทั้ง 4 รูปแบบ
2. ในการทำแบบทดสอบ ถือว่าตัวอย่างประชากรทำแบบทดสอบเต็มความสามารถของตน นอกจากนั้นสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมขณะทำแบบทดสอบทุกครั้งไม่แตกต่างกัน

คำจำกัดความ

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ มาประกอบกันเข้าเป็นสิ่งที่แปลกไปจากเดิม โดยที่สิ่งเร้าที่จะให้เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดที่ต่อเนื่องกัน คนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะเป็นผู้ที่มีความสามารถระลึกสิ่งต่าง ๆ ใฝ่ลึกและแปลกไปจากคนอื่น ในการศึกษาครั้งนี้ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคะแนนที่ได้จากการตอบแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์

โรงเรียนชุมชน หมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดขึ้น ตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน เพื่อสนองความต้องการของชุมชน โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตัวเอง

โรงเรียนในโครงการพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในโครงการเผยแพร่และส่งเสริมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ของสำนักงานการศึกษาจังหวัดเพชรบุรี เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน

โรงเรียนในโครงการ อาร์ ไอ ที หมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดขึ้นตามโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน ของศูนย์นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ร่วมกับกรมสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอน เพื่อลดเวลาการสอนของครู ครูสอนโดยตรงน้อยลง นักเรียนเรียนด้วยตนเองมากขึ้น ค้นคว้าการเรียนการสอน ทำให้ครูใช้เวลาที่เหลือในการปรับปรุงการเรียนการสอนด้านอื่น ๆ

โรงเรียนแบบธรรมดา หมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในสังกัดสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการศึกษาเอกชน เทศบาล และกรุงเทพมหานคร ซึ่งเคยเป็นโรงเรียนที่ใช้ทดลองหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของกรมวิชาการ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในรูปแบบธรรมดาทั่ว ๆ ไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา นำไปเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุง การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่นักเรียนต่อไป
2. เป็นประโยชน์สำหรับผู้สอน ที่จะเลือกเอาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไปใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้ดียิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย